

Uniwersytet Warszawski
Centrum Nauczycielskich Kolegiów Języków Obcych:
Nauczycielskie Kolegium Języka Angielskiego i
Nauczycielskie Kolegium Języka Francuskiego

Otwarcie na języki i kultury świata

**Projekt ‘Janua Linguarum’ – „Brama Języków”
realizowany przez Centrum Języków Nowożytnych
Rady Europy w Grazu od roku 2000 oraz
w ramach programu Socrates-Comenius II.1 od 1 października 2001**

Celem projektu jest wdrożenie do programów przedszkolnych, szkolnych i uniwersyteckich modułu, który można najogólniej zdefiniować jako *‘Uwrażliwianie dzieci i młodzieży na inne języki i kultury’* lub używając innego sformułowania, które przyjęliśmy jako tytuł tego artykułu *„Otwarcie na języki i kultury świata”*. Projekt *Ja-Ling*, realizowany od stycznia 2000 roku przez Centrum Języków Nowożytnych Rady Europy w Grazu, uzyskał w tym roku akceptację i dofinansowanie komisji Unii Europejskiej.

Próba odpowiedzi na pytanie dlaczego powstają projekty o tej tematyce wiąże się z problemem bardziej ogólnym i dotyczy całkiem nowych zadań edukacyjnych szkolnictwa wychodzących na przeciw takim procesom współczesnego świata jak powszechnie obserwowane migracje, globalizacja, a w Europie integracja europejska, które czynią współczesne społeczeństwa w coraz to większym stopniu wielojęzycznymi i wielokulturowymi.

W praktyce coraz większy kontakt dzieci i młodzieży nie tylko z tzw. językami obcymi ale także z językami o różnym statusie (włączając języki mniejszości narodowych, języki imigrantów i języki regionalne) jest prawdziwym wyzwaniem dla szkolnictwa na wszystkich poziomach edukacyjnych, od którego oczekuje się dzisiaj już nie tylko rozwijania kompetencji językowej uczniów w więcej niż jednym obcym języku, ale także rozwijania w nich pozytywnego stosunku do innych języków i kultur w celu wychowania demokratycznego społeczeństwa.

Nie budzi chyba niczyjej wątpliwości stwierdzenie, iż wykształcenie u dzieci i młodzieży w skali globalnej głębokiej tolerancji i prawdziwego szacunku dla innych narodowości i kultur mogłoby w przyszłości skuteczniej zapobiegać nacjonalizmom, waśniom rasowym i religijnym, które wstrząsają dzisiejszym światem.

Projekty o tej tematyce, realizowane w różnych krajach, stawiały sobie za cel umożliwienie uczniom w praktyce kontaktu z wieloma językami o różnym statusie, w oparciu o przygotowane specjalnie w tym celu materiały do nauczania. Oczekuje się, iż ten sposób promowania w szkołach językowego i kulturowego pluralizmu zaowocuje nie tylko wyrobieniem w uczniach pozytywnego stosunku do innych języków i kultur, ale także pomoże w rozwijaniu umiejętności meta-lingwistycznych, które będą oni mogli wykorzystać ucząc się języków obcych w szkole i poza szkołą.

To podejście, w którym szkolnictwo dostrzega i promuje funkcje edukacyjne zaznajamiania się uczniów i studentów z różnymi językami bez ich nauczania nie jest w rzeczywistości niczym nowym. Po raz pierwszy wprowadzono taki program eksperymentalnie w Wielkiej

Brytanii w latach 80-tych, głównie w szkołach podstawowych, używając terminu *Language Awareness*. Eksperymentalnie, w różnym zakresie, jest on także wdrażany w Szwajcarii (EOLE) i w ramach programów unijnych w Niemczech i Francji. W latach 1997-2001 projekt EVLANG propagujący to podejście, wspierany przez program Socrates-Lingua był prowadzony eksperymentalnie w szkołach w pięciu krajach unii. Brało w nim udział około 500 klas szkolnych. Projekt przewidywał ocenę nabytych przez uczniów umiejętności w czasie trwania rocznego lub osiemnastomiesięcznego programu.

Propagatorzy tych eksperymentalnych projektów, którzy wprowadzają je w praktyce, są przekonani, iż pomagają one w przygotowaniu dzieci i młodzieży do życia w wielojęzycznym i wielo-kulturowym społeczeństwie. Sądzą także, iż nadszedł teraz czas, aby po serii udanych eksperymentów upowszechnić to podejście na znacznie szerszą skalę wprowadzając do programów przedszkolnych i szkolnych moduł „uwrażliwianie na inne języki i kultury“ równoległe z nauczaniem języków obcych a co więcej, zapewnić mu ważne miejsce w procesie kształcenia uczniów i studentów szkół wyższych.

Taka jest geneza powstania prezentowanego w tym artykule projektu, w których bierze obecnie udział 16 krajów. Koordynatorem projektu *Ja-Ling* jest Michel Candelier (Francja), a animatorami Mercedes Bernaus (Hiszpania), Ingelore Oomen-Welke (Niemcy), Christiane Perregaux (Szwajcaria) oraz Janina Zielinska (Polska).

Uczestnicy pracują w trzech międzynarodowych zespołach, które bardziej precyzyjnie określiły swoje zadania dotyczące wprowadzania nowych treści do programów nauczania, dostosowując je do istniejących w różnych krajach systemów edukacyjnych. Ich praca koncentruje się na szkoleniu nauczycieli biorących udział w programie, adaptacji i produkcji materiałów do nauczania *Ja-Ling*, wdrażaniu treści *Ja-Ling* do programów nauczania w szkołach podstawowych i pierwszych klasach szkół średnich, wymianie doświadczeń i materiałów z innymi członkami grupy, rozpowszechnianiu programu oraz ocenie dotychczasowych osiągnięć

Ten projekt Rady Europy uzyskawszy uznanie Komisji Europejskiej został dofinansowany i od października 2001 jest kontynuowany w ramach programu Socrates-Comenius II.1. Koordynatorem projektu, w którym uczestniczy 13 partnerów, w tym dwóch z Polski: *Nauczycielskie Kolegium Języka Angielskiego* i *Nauczycielskie Kolegium Języka Francuskiego* z *Uniwersytetu Warszawskiego* została Ingelore Oomen-Welke (Niemcy).

Nauczycielskie Kolegium Języka Angielskiego jest zaangażowane w prace angielskojęzycznego zespołu kierowanego przez Mercedes Bernaus z Hiszpanii, w którym oprócz Polski uczestniczy obecnie Finlandia, Wielka Brytania i Łotwa a Nauczycielskie Kolegium Języka Francuskiego w prace francuskojęzycznego zespołu kierowanego przez Janinę Zielińską, Kierownika NKJF-UW, w którym oprócz Polski uczestniczy Hiszpania, Słowacja, Rosja, Czechy i Portugalia.

Realizatorzy projektu z obydwu Kolegiów, działający wspólnie ze studentami i z nauczycielami szkół podstawowych, mają za zadanie dostosowanie do polskich warunków istniejącej dokumentacji oraz stworzenie nowych materiałów dydaktycznych. Równoległe organizowane są prace wdrażająco-badawcze w szkołach podstawowych uczestniczących w projekcie. Ich celem jest przygotowanie i przeprowadzenie serii zajęć opartych na przygotowanych materiałach oraz dokonanie oceny osiągniętych rezultatów w oparciu o stworzone przez międzynarodową ekipę narzędzia ewaluacyjne.

Przedstawimy teraz bardziej szczegółowo prace prowadzone przez obydwu Kolegia biorące udział w programie.

W Nauczycielskim Kolegium Języka Angielskiego UW moduł Ja-ling jest wprowadzany przez zespół nauczycieli z NKJA w państwowej szkole podstawowej, w Komorowie, a wszystkie tematy realizowanych materiałów tego modułu są zintegrowane z tematami wprowadzanymi w szkole w zgodzie z programami szkolnymi. Jest to możliwe, dzięki wprowadzonej w roku 1999 reformie oświatowej, która wprowadziła w klasach 1-3 nauczanie zintegrowane. Tematy, które opracowuje w/w zespół koncentrują się w obszarach tematycznych flory i fauny (w integracji z edukacją przyrodniczo-społeczną i polonistyczną) i bajek międzynarodowych (w integracji z edukacją polonistyczną, przyrodniczo-społeczną i ruchowo-muzyczną)

Obecnie program obejmuje około 100 uczniów z drugiej klasy szkoły podstawowej w wieku ośmiu lat. Prace polegają także na prowadzeniu regularnych szkoleń dla nauczycieli z tej szkoły, którzy razem z rodzicami uczniów zgodzili na wdrażanie eksperymentalnego modułu „Uwrażliwianie dzieci i młodzieży na inne kultury i języki” oraz przygotowanie adaptowanych/własnych materiałów. Do tej pory udało się wdrożyć 5 różnych próbek materiałów, które uczniowie przechowują we własnych tzw. „*Językotekach*”. Obecnie trwają prace nad opracowaniem i wydaniem w formie broszur osobno dla ucznia i osobno dla nauczyciela materiału pt. „*Zwierzęta mówią*”.

W celu upowszechnienia treści projektu „Uwrażliwianie dzieci i młodzieży na inne języki i kultury” do tej pory zorganizowane zostały 3 sesje: prezentację tego projektu na konferencji IATEFEL we wrześniu 2001, zorganizowania wspólnie z NKJF z okazji „Dni Uniwersytetu Warszawskiego” w dniu 24 listopada 2001 międzynarodowej konferencji p.t. „Otwarcie na języki i kultury świata”, oraz szkolenia dla nauczycieli kolegiów językowych (23 marca 2002).

W Nauczycielskim Kolegium Języka Francuskiego UW materiały Ja-Ling są opracowywane przez studentów w ramach seminarium dyplomowego prowadzonego przez Janinę Zielinską. Do tej pory powstały zarówno adaptacje do polskich warunków już istniejącej dokumentacji jak i zupełnie nowe materiały.

Materiały te wdrażane są przez studentów w szkole podstawowej nr 146, w trakcie praktyki, którą tam odbywają. W pracach dyplomowych studentów znajdują się przygotowane przez nich materiały (w języku polskim i francuskim w formie zeszytu dla ucznia i poradnika dla nauczyciela), prezentacja osiągniętych rezultatów i refleksje na temat skuteczności prowadzonego eksperymentu. W pracach znalazła się również analiza polskich podstaw programowych i programów szkolnych pod kątem zbieżności zakładanych w nich celów kształcenia z celami programu Ja-Ling oraz pod kątem możliwości wprowadzenia do programów polskiej szkoły treści związanych z szerokim otwarciem na języki i kultury świata.

Ambicją programu jest otwarcie dzieci na języki świata, a w szczególności na języki, które mogą one spotkać w swoim kraju, w swojej klasie. W materiałach opracowanych do tej pory przez różne ekipy działające w programie znajduje się około 60 różnych języków, w tym języków mniejszości narodowych oraz języków regionalnych. W pracach studentów znajdują

się opracowania, które pomogą nauczycielom w zrozumieniu proponowanego programu i w wyjaśnieniu uczniom sytuacji różnych języków na świecie i różnych sposobów porozumiewania się.

Do tej pory opracowane zostały między innymi materiały dotyczące sytuacji języków mniejszości narodowych i języków regionalnych w Polsce, mapa języków na świecie, ich podział na rodziny, dokumentacja dotycząca języka Braille'a. Opracowania te są związane z wybranymi przez studentów tematami materiałów przygotowywanych do wprowadzenia do klas.

Pod koniec roku akademickiego przewidywane jest przygotowanie 4-6 pełnych materiałów gotowych do wprowadzenia do klas, w postaci zeszytów dla ucznia i dla nauczyciela. W przyszłym roku przeprowadzony zostanie eksperyment w szkole podstawowej nr 146, w którym wezmą udział wszyscy studenci ostatniego roku. Będą pracować pod kierunkiem 3 osobowej grupy projektowej NKJF i opiekuna praktyk wyznaczonego przez szkołę. Równolegle przeprowadzone zostaną szkolenia nauczycieli nauczania początkowego szkoły, w której prowadzony jest eksperyment. Przewiduje się, że w programie weźmie udział ok. 150 uczniów (wszyscy uczniowie klas 1-3 oraz wybrane klasy 4-6). Przygotowane zostały materiały ewaluacyjne, które pozwolą na analizę osiągniętych rezultatów. Osoby zainteresowane przykładami przygotowywanych materiałów zapraszamy na stronę internetową Kolegium www.nkjf.uw.edu.pl

W roku 2001 i 2002 zorganizowane zostały spotkania promujące program. NKJF było współorganizatorem konferencji, która odbyła się w UW w listopadzie 2001. W zorganizowanych przy tej okazji warsztatach wzięło udział wielu nauczycieli języka francuskiego, przybyłych z całej Polski.

Również Stowarzyszenie Nauczycieli Języka Francuskiego PROF-EUROPE włączyło się do akcji promowania programu. W przyszłym roku planowane są między innymi szkolenia przeznaczone dla regionalnych koordynatorów doskonalenia nauczycieli języka francuskiego oraz dla nauczycieli zainteresowanych programem ze szkół podstawowych i średnich.

Zadania które stoją przed zespołami realizującym program Ja-Ling w Centrum Nauczycielskich Kolegiów Języków Obcych są ogromne. Po pierwsze, objęcie programem jak największej liczby uczniów i szkół, po drugie przygotowanie i wydanie dobrych materiałów do nauczania tego modułu umożliwiających szybsze wdrażanie go w szkołach, a na poziomie kształcenia nauczycieli, wprowadzenie treści JaLing na różnych typach zajęć w Kolegium. Wykonanie tych zadań pozwoli nie tylko upowszechnić ten projekt w dużo szerszym zakresie, ale także prowadzić misję wychowania dzieci, młodzieży i studentów, która powinna zawsze należeć do zadań edukacyjnych szkolnictwa na wszystkich jego szczeblach.

dr Anna Murkowska

Dyrektor Centrum Nauczycielskich Kolegiów Języków Obcych Uniwersytetu Warszawskiego
Janina Zielińska

Zastępca Dyrektora Centrum Nauczycielskich Kolegiów Języków Obcych Uniwersytetu Warszawskiego, prezes Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Francuskiego PROF-EUROPE.